

Deltaprogramma

Nieuwsbrief

Jaargang 2 | Nummer 3 | Februari 2012

DeltaNieuws

Stuurgroep Deltaprogramma:

Instemming mogelijke strategieën voor deltabeslissingen

Afgelopen 2 februari kwam de Stuurgroep Deltaprogramma bijeen. De stuurgroep kon zich vinden in de mogelijke strategieën voor de deltabeslissingen en hoe deze in het DP2013 op hoofdlijnen beschreven zullen worden. Dat voldoet in deze fase. (Zie voor meer informatie over de deltabeslissingen, pagina 4.) De stuurgroep stemde verder in met de opzet van de vergelijkingssystematiek.

Een belangrijke vraag voor het vervolg is hoe criteria met elkaar gecombineerd kunnen worden. Dat moet transparant gebeuren. Afsproken is dat hier de komende maanden mee geoefend gaat worden. Een ander belangrijk resultaat is dat er een bestuurlijke begeleidingsgroep komt rond het deelprogramma Veiligheid. Deze groep kan bij het uitwerken van de veiligheidsopgave bijdragen aan de

bestuurlijke vertaling van de resultaten, aan politiek en bestuurlijk commitment voor het eindresultaat en *last but not least*, de benodigde uniformiteit in de verschillende gebieden.

De stuurgroep heeft ook kort terug gekeken op de hoogwatersituatie van begin januari. De conclusie was dat er goed en hard is gewerkt en dat de waterbergingsmaatregelen hun nut hebben bewezen. De volgende stuurgroep Deltaprogramma vindt plaats op 26 april 2012. Dan is de inhoud van het DP2013 het voornaamste agendapunt.

Inhoud

Deltaprogramma breed	1 – 6
Nieuws uit de deelprogramma's	
Nieuwbouw en Herstructurering	6, 7
Veiligheid	8
Zoetwater	9, 11
Zuidwestelijke Delta	10, 11, 14
Rivieren	12, 14
Rijnmond-Drechtsteden	12, 13, 14
IJsselmeergebied	13, 15
Kust	15
Waddengebied	17
Agenda	18

Deltawet legt basis voor Deltawerken van de toekomst

Ons land nu en in de toekomst beschermen tegen hoog water en de zoetwatervoorziening op orde houden. Dat is het doel van de Deltawet waterveiligheid en zoetwatervoorziening die op 1 januari 2012 van kracht is geworden.

De Deltawet vormt de wettelijke basis voor een nieuw Deltaplan waarin met het Deltafonds de zoetwatervoorziening en hoogwaterbescherming nu en in de toekomst gefinancierd kunnen worden. Ook markeert de wet de rol van de deltacommissaris, die er als regeringscommissaris voor het Deltaprogramma elk jaar voor zorgt dat er een Deltaprogramma wordt opgesteld en over de voortgang rapporteert. Staatssecretaris Joop Atsma (Infrastructuur en Milieu): 'Nederland is de best beveiligde delta ter wereld. Dat is te danken aan onze unieke aanpak, waarbij we inspelen op de verwachte stijging van de zeespiegel en perioden, zowel van extreem hoge als extreem lage rivierafvoer. Met de Deltawet en het Deltafonds kunnen we ook voor toekomstige generaties met dit voorzorgsprincipe blijven werken.' De handtekening werd onlangs onder de Deltawet en het bekendmakingbesluit gezet door staatssecretaris Joop Atsma. De wet werd symbolisch overhandigd aan de

Staatssecretaris Atsma (lenM) (midden) ondertekent de Deltawet in het bijzijn van de deltacommissaris (rechts) en de algemene rijksarchivaris, Martin Berendse (links).

algemene rijksarchivaris, Martin Berendse, die deze gebeurtenis kenmerkte als 'historisch en relevant voor ons land, gelet op onze geschiedenis'. Deltacommissaris Wim Kuijken over de Deltawet: 'Dit is een historisch moment. Met de nieuwe Deltawerken van de toekomst kunnen we de huidige veiligheid op orde houden en ervoor zorgen dat ons land is voorbereid op

de toekomst. Nu zijn al die zaken wettelijk geregeld en dat is van groot belang voor ons land.'

Waterveiligheid tegen het licht

Met de brief van Staatssecretaris Atsma aan de Tweede Kamer van november jongstleden zijn de resultaten van de derde toetsing van de primaire waterkeringen openbaar gemaakt. Daarnaast zijn de Maatschappelijke kosten-batenanalyse Waterveiligheid 21e eeuw (MKBA) en de Analyse van slachtofferrisico's Waterveiligheid 21e eeuw (SLA) gepresenteerd. Wat de waterveiligheidsopgave na

2015 betreft, is nu essentiële informatie beschikbaar. Staatssecretaris Atsma heeft de deltacommissaris gevraagd de regie te voeren bij het gebiedsgericht uitwerken van de veiligheidsopgave. Dat zal in 2014 (DP2015) uitmonden in een voorstel voor de mogelijke actualisering van de beschermingsniveaus en strategieën om de waterveiligheidsopgave aan te pakken.

Deltacommissaris Kuijken heeft de betrokken bestuurders op 30 januari 2012 een brief gestuurd met een nadere specificering van de aanpak om in 2014 tot een goed voorstel te komen.

Meer lezen? Zie www.deltacommissaris.nl/organisatie/deelprogrammas/veiligheid/

Hoog water!

De eerste week van het nieuwe jaar kreeg Nederland te maken met hoge waterstanden. Dat was het gevolg van de aanhoudende noordwesterstorm en harde wind, waardoor het waterpeil in de Waddenzee en het IJsselmeer hoog bleef en rivierwater langere tijd moeilijk kon worden afgevoerd.

Omdat het ook nog lang en veel regende moesten her en der in het land waterschappen maatregelen nemen om wateroverlast en dijkdoorbraken te voorkomen. Het hoge water zorgde voor veel aandacht in de media en dijkgraven hadden het druk met de pers te woord staan. Ook voor het

Deltaprogramma was veel belangstelling, onder meer in het NOS-Journaal en Nieuwsuur, zie www.deltacommissaris.nl.

FOTO Tineke Dijkstra

FOTO copyright Wetterskip Fryslân

FOTO Waterschap Groot Salland

Toewerken naar de deltabeslissingen

In het Deltaprogramma 2012 (DP2012) is opgenomen dat er één set samenhangende deltabeslissingen komt in DP2015. De deltabeslissingen zorgen voor samenhang in de opgaven, ambities en maatregelen.

De voorbereiding van de deltabeslissingen wordt inmiddels met de maand concreter. De probleemanalyses in het Deltaprogramma 2012 (DP2012) zijn de basis voor het werken aan mogelijke oplossingen. Intussen hebben we de veiligheidsopgave duidelijker in beeld met het beschikbaar komen van de rapporten over de Maatschappelijke kosten-batenanalyse Waterveiligheid 21e eeuw (MKBA) en de Analyse van slachtoffer risico's Waterveiligheid 21e eeuw (SLA) en de resultaten van de derde toetsing van de primaire waterkeringen. Ook wordt hard gewerkt aan concept-doelen voor zoet water, die bepalend zijn voor de zoetwateropgave.

Oplossingsrichtingen

De afgelopen maanden zijn flinke stappen gezet om te komen tot mogelijke oplossingsrichtingen. In de werkgroep Strategie van het Deltaprogramma zitten vertegenwoordigers van elk deelprogramma. De

werkgroep heeft een werkwijze ontwikkeld om te zorgen dat bij de strategie-ontwikkeling van de verschillende deelprogramma's de samenhang in het watersysteem voorop blijft staan. Hiermee is een belangrijke bouwsteen ontwikkeld om het gehele speelveld van mogelijke oplossingsrichtingen in beeld te brengen (zie plaatje).

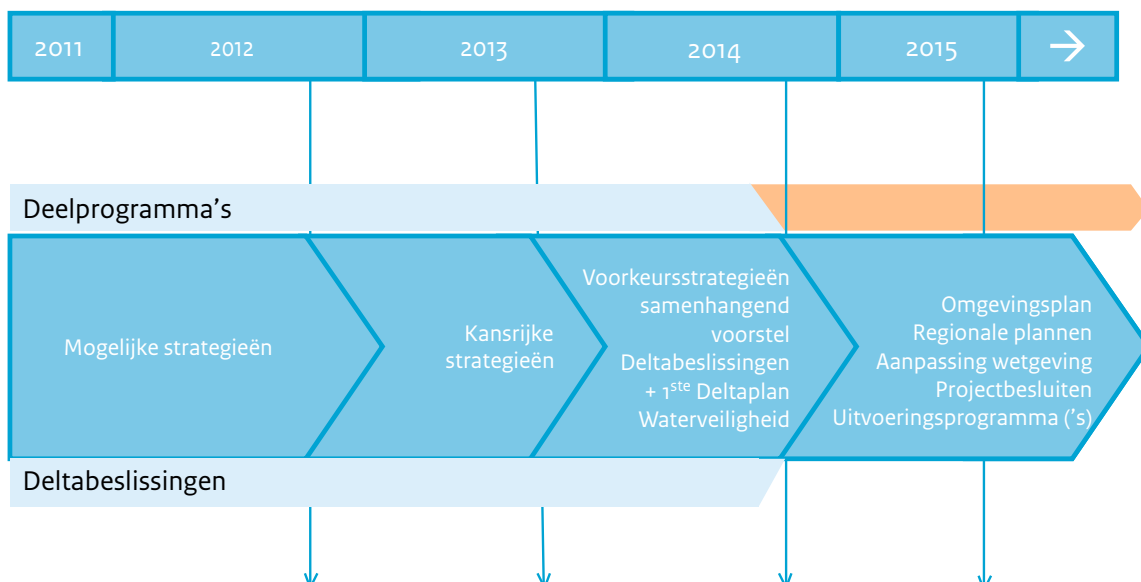
In de stuurgroep Deltaprogramma van 2 februari (zie voorpagina) is besproken om werkafspraken tussen de deelprogramma's te maken over logische combinaties voor het hoofdwatersysteem voor hoog water (van belang voor waterveiligheid), voor laag water (van belang voor zoetwatervoorziening) en voor zand langs de kust (relevant voor de samenhang van de deelprogramma's Zuidwestelijk Delta, Kust en Wadden).

Mogelijke strategieën

Momenteel wordt binnen de deelprogramma's hard en in samenhang gewerkt aan het in beeld brengen van de mogelijke strategieën voor de veiligheids- en zoetwateropgave. De verbinding met de opgave op de korte termijn krijgt daarbij steeds meer vorm. De deelprogramma's Zuidwestelijke Delta, Rijnmond-Drechtsteden en Rivieren werken samen aan de deltabeslissing

Rijn-Maasdelta. IJsselmeergebied werkt samen met Rivieren aan de deltabeslissing Peilbeheer IJsselmeergebied. De hoofdlijnen van de mogelijke strategieën zijn besproken in de stuurgroep Deltaprogramma. Die heeft aangegeven dat het speelveld van mogelijke strategieën voldoende is afgedekt. Deze worden verder uitgewerkt voor DP2013. Kijk op Deltaweb <https://deltaprogramma.pleio.nl>, waar per deelprogramma de stand van zaken van de mogelijke strategieën staat.

De generieke en gebiedsgerichte deelprogramma's binnen het Deltaprogramma hebben elkaar nodig. De generieke deelprogramma's Waterveiligheid en Nieuwbouw en Herstructurering hebben van de gebiedsgerichte deelprogramma's veiligheidsstrategieën nodig die inzichtelijk maken wat nodig is aan preventie, ruimtelijke inrichting en rampenbeheersing. De uitkomsten voor de veiligheidsstrategieën worden benut voor het mogelijk actualiseren van de normen (deltabeslissing Waterveiligheid) en voor het bepalen in hoeverre de instrumenten moeten worden aangepast of ontwikkeld (deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie). Voor de deltabeslissing Zoetwaterstrategie ontwikkelt het

Het Deltaprogramma werkt toe naar deltabeslissingen

deelprogramma Zoetwater vijf mogelijke zoetwaterstrategieën. Aan de gebiedsgerichte deelprogramma's is gevraagd om een aantal maatregelen verder uit te werken. Ook worden de zeven zoetwaterregio's en de gebruiksfuncties betrokken bij de uitwerking van zoetwatermaatregelen.

Kansrijke strategieën

Vervolgens werken we verder aan kansrijke strategieën in 2013 (voor DP2014). Dit zijn strategieën waarmee je de doelen voor veiligheid en zoet water bereikt en die onder andere goed scoren in kosteneffectiviteit, effecten voor andere functies en regionaal draagvlak. In 2014 zullen we dan in DP2015 de voorkeursstrategieën voorstellen die zullen uitmonden in het samenhangende voorstel voor de deltabeslissingen.

Concrete maatregelen

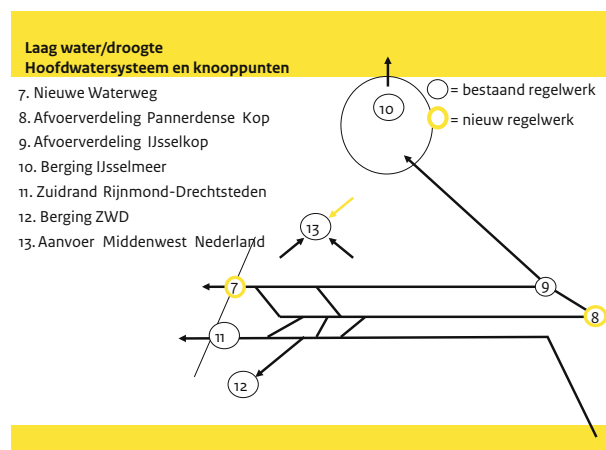
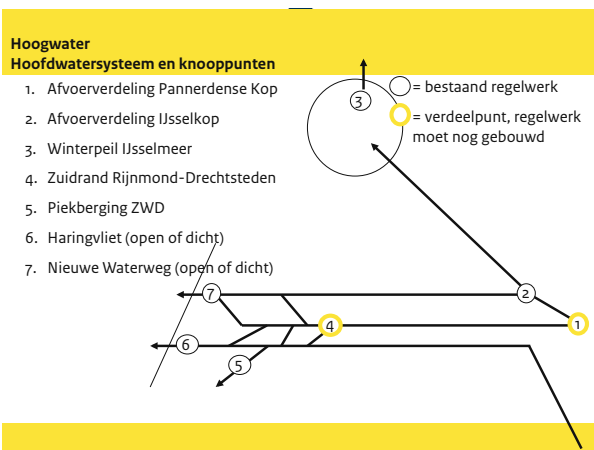
In de loop van de tijd worden de strategieën gedetailleerder uitgewerkt, tot concrete maatregelen. Deze worden opgenomen in het Deltaplan Waterveiligheid. Dit verschijnt voor het eerst in DP2015 en hierin is

de programmering opgenomen van maatregelen die nodig zijn om het gewenste veiligheidsniveau in Nederland op orde te houden en waar nodig op orde te brengen. Op rijksniveau zal het voorstel voor de deltabeslissingen na besluitvorming door de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, leiden tot beleidsbeslissingen in het Ontwerp-Nationaal Waterplan 2 dat vrijwel zeker zal opgaan in de Ontwerp-omgevingsvisie. Afhankelijk van de aard van de beslissing leidt dit vervolgens tot nadere acties, zoals wet- en regelgeving (bijvoorbeeld in geval van actualisering van de normen of ruimtelijke reserveringen) of projectbesluiten (bijvoorbeeld de MIRT-verkenning).

Op regionaal niveau zullen de onderdelen van deltabeslissingen waar nodig, opgenomen worden in beleidsdocumenten, zoals omgevingsvisies van provincies, waterbeheerprogramma's van waterschappen en omgevingsvisies van gemeenten.

Knooppunten in hoofdwatersystemen bepalend voor strategieën

Ons hoofdwatersysteem kent (in potentie) zeven regelbare 'knooppunten' (zie schema's). Deze knooppunten bepalen hoe het water over de riviertakken wordt verdeeld en naar zee of IJsselmeer wordt afgevoerd. De combinatie van de standen van de knooppunten bepaalt hoe onder extreem hoge en lage waterstanden de 'lusten en lasten' van de wateropgave over Nederland verdeeld worden. Om te komen tot een set samenhangende deltabeslissingen moet met elkaar afgesproken worden welke combinaties van knooppunten in de ontwikkeling van strategieën in beschouwing genomen moeten worden.

Tweede kennisconferentie Deltaprogramma

3 april 2012 organiseert de TU Delft, in samenwerking met andere kennisinstellingen en het Deltaprogramma, de tweede kennisconferentie Deltaprogramma. Drie belangrijke invalshoeken zijn dit keer: vorderingen in de kennisontwikkeling,

kennisvragen uit de uitvoeringspraktijk en wat kan het Deltaprogramma leren van ervaringen met de inrichting en het beheer van delta's in het buitenland. De kennisconferentie is bedoeld voor iedereen die aan het Deltaprogramma werkt, zowel in de

kenniswereld als bij uitvoeringspartijen.

Voor nadere informatie en inschrijven:
<http://www.tudelft.nl/deltakennisconferentie2012>

Delta-atelier: verbinden en verbeelden

Wat hebben 'ontwerpend onderzoek', 'verbinden' en 'rekenen en tekenen' met elkaar gemeen? Deze activiteiten worden uitgeoefend door het Delta-atelier, dat na de zomer van 2011 gestart is.

Het ontwerpend onderzoek is een instrument dat bijdraagt aan het onderzoeken van de opgave voor waterveiligheid en andere ruimtelijke opgaven, maar ook aan het verkennen van de strategische oplossingsrichtingen van het Deltaprogramma.

Concreet betekent dit het analyseren, ontwikkelen en interpreteren van geografische informatie, het visualiseren van (politieke) ambities en het vertalen van de ruimtelijke consequenties in diverse mogelijke varianten. Belangrijke producten zijn (kaart) beelden voor verschillende doelgroepen.

Zo worden probleemanalyses, huidige strategieën en mogelijke strategieën door middel van kaarten, figuren en foto's

inzichtelijk gemaakt. Ontwerpend onderzoek is daarmee een belangrijk middel dat zowel leidt tot inhoudelijke verdieping, als tot het versterken van de communicatie tussen de betrokken partners. Het Delta-atelier verbindt verschillende schaalniveaus en verschillende belanghebbende partijen, inspireert en kan een belangrijke bijdrage leveren aan onder andere de strategievorming.

Het Delta-atelier is een werkgemeenschap waar alle ruimtelijke ontwerpactiviteiten rond het Deltaprogramma samenkomen. Door te 'verbinden door verbeelden' biedt het Delta-atelier ondersteuning aan het Deltaprogramma. Zo wordt bijgedragen aan de deltabeslissingen die in 2014 worden genomen.

Meer informatie?

Delta-atelier
Rijnstraat 8
Kamer B7.30
2500 EZ, Den Haag
E. Delta-atelier@minienm.nl
Tefoon: 070 – 339 16 54

In het Delta-atelier worden problemen en strategieën met tekeningen en kaarten inzichtelijk gemaakt.

Visualisatie helpt bij bewustwording

Deltaprogramma | Nieuwbouw en Herstructurering

Op initiatief van de stuurgroep Nieuwbouw en Herstructurering, werd donderdag 26 januari een 'diner pensant' georganiseerd. Zestien mensen wisselden in het door water omringde Kasteel Woerden ideeën uit over meerlaagsveiligheid. Dat veiligheidsconcept bestaat uit drie lagen: preventie (de dijk), ruimtelijke maatregelen en rampenbeheersing.

Aan tafel zaten bestuurders uit de stuurgroep van het deelprogramma Nieuwbouw en Herstructurering, de regionale stuurgroepen en de gebiedspilot Amsterdam 'de waterbestendige stad'.

Een belangrijk thema tijdens het diner was visualisatie van de mogelijke overstromingsrisico's. Zelfs het eten was hier op aangepast met een 'meerlaags menu'.

Het tweede thema dat aan bod kwam was de bestuurlijke dilemma's. Regelgeving alleen is niet genoeg; bewustwording speelt ook een essentiële rol.

Alle betrokken partijen bij nieuw- en herbouwprojecten moeten zich realiseren dat het van belang is in een zo vroeg mogelijk stadium om tafel gaan zitten om naar de beste oplossingen te zoeken.

Lees verder op www.deltacommissaris.nl/organisatie/deelprogrammas/nieuwbouw_en_herstructurering/Verslag/

Delft-Zuidoost kleurt groen en blauw

Deltaprogramma | Nieuwbouw en Herstructurering

Een wijk waar groen en water een belangrijke rol spelen: dat moet de TU-wijk in Delft-Zuidoost worden. Naast de realisatie van de nieuwbouwwijk Watertuinen, komt er een groot aantal studentenwoningen. De gemeente heeft leefbaarheid hoog in het vaandel staan en bovendien is het de bedoeling neerslagwater volledig in het gebied zelf te bergen. De wijk moet natuurlijk ook bestand zijn tegen mogelijke klimaatveranderingen. Een ideaal project om in het kader van de klimaatbestendige stad vanuit het Deltaprogramma Nieuwbouw en Herstructurering bij mee te kijken en te denken door middel van een proeftuin.

Het Deltaprogramma Nieuwbouw en Herstructurering (DPNH) heeft die proeftuin samen met de gemeente Delft georganiseerd. Het gaat om ontwerpateliers, waar alle betrokken partijen samen komen. De deelnemers krijgen relevante informatie

over het gebied en de vraagstukken die er liggen en gaan vervolgens in groepen van maximaal tien mensen aan de slag. Niet met rapporten of voortgangsreportages in de hand, maar met viltstiften. “Tekenen in plaats van nota’s schrijven laat ruimte om te dromen en om anderen in jouw droom mee te nemen,” zegt Arne Dolle, directeur Vastgoed van Duwo. Dolle deed mee aan het ontwerpatelier, omdat Duwo de studentenwoningen in het gebied realiseert.

Stift in de hand

Zo ontstonden er met die stift in de hand ideeën voor een stedelijke boulevard, een groene, waterrijke route, groene daken en een wijk, waar het water onder de woningen geborgen kan worden. Met de tekeningen en de ideeën die daarin waren uitgewerkt, ging het ontwerp bureau Luz Architecten vervolgens aan de slag. Het uitgewerkte plan werd daarna in een tweede sessie teruggekoppeld aan de deelnemers.

Die kregen de kans om te laten weten of ze zich konden vinden in het resultaat.

Door in het beginstadium de verschillende partijen aan tafel te krijgen, is het mogelijk gezamenlijk slimme en efficiënte multifunctionele oplossingen te vinden en die op het juiste moment in het traject te implementeren. Tegelijkertijd wordt gekeken naar de kosten en baten. Daaruit blijkt dat de maatschappelijke baten ruim opwegen tegen de kosten. Bijvoorbeeld door lagere energiekosten, meer woongenot en betere gezondheid van de bewoners. Maar de kosten moeten natuurlijk wel kunnen worden opgebracht. Het plan dat voortkomt uit de proeftuin is niet bindend. Het is aan de betrokken partijen om de ideeën ook daadwerkelijk te integreren in definitieve plannen voor het gebied. Maar het enthousiasme dat ontstaat tijdens het creatieve, gezamenlijke proces is een goed uitgangspunt.

Werken met het klimaat

Voor DPNH is dit een interessante proeftuin. Het is voor het programmaonderdeel ‘Klimaatbestendige stad’ van belang dat uit een proeftuin lessen voor beleid te destilleren zijn, zowel inhoudelijk als procesmatig. Delft is goed bezig en het project in Delft-Zuidoost kan goed als voorbeeld dienen voor anderen die met dezelfde thema’s aan de slag gaan. De mogelijke ruimtelijke maatregelen zijn in kaart gebracht, zodat niet iedereen het wiel opnieuw uit hoeft te vinden. Voor dit specifieke project zijn ze weergegeven op een zogenaamde kanskaart. Feitelijk is dat een soort ideaalplaatje van de toekomst van een prachtige wijk, waar het goed toeven is, dankzij het groen en de aanwezigheid van water. Een wijk waar hitte, lange periodes van droogte en hevige neerslag geen probleem vormen, omdat er niet geprobeerd wordt het klimaat te temmen, maar ermee te werken.

Zuidoost-Delft waarvoor in een proeftuin enthousiaste ideeën ontstonden voor een groene en waterrijke wijk.

Gebiedspilots Waterveiligheid afgerond:

Concept meerlaagsveiligheid slaat aan

Deltaprogramma | Veiligheid

De pilots over meerlaagsveiligheid zijn afgerond. Uit de resultaten komt naar voren dat het concept meerlaagsveiligheid in de praktijk toepasbaar is.

In 2009 zijn zes pilots voor meerlaagsveiligheid gestart in verschillende gebieden. Met meerlaagsveiligheid wordt beoogd het waterveiligheidsbeleid te richten op bescherming tegen water (laag 1) en tegelijkertijd beperking van de gevolgen bij een onverhoopte calamiteit, door het aanpassen van de ruimtelijke ordening (laag 2) en door rampenbeheersing (laag 3).

De gebiedspilots zijn gehouden in: Betuwe/ Tiel- en Culemborgerwaard (dijkring 43); Eiland van Dordrecht (dijkring 22); De waterbestendige stad (regio Amsterdam); Land van Heusden/De Maaskant (dijkring 36); de Maaskaden bij Venlo en Maastricht

(dijkringen 68 en 90) en Centraal-Holland (dijkring 14). In deze gebieden is ervaring opgedaan met de toepassing van het concept meerlaagsveiligheid. Daar zijn nog twee gebiedsstudies aan toegevoegd, Schouwen-Duiveland en Zuidelijk Flevoland. Alle gebiedspilots hebben over hun eigen resultaten gerapporteerd. Daarnaast is een syntheserapport opgesteld, waarin de resultaten van de pilots staan en meer algemene conclusies en aanbevelingen. De betrokken regionale partijen en het deelprogramma Veiligheid hebben gekeken hoe verschillende kans- en gevolgbeperkende maatregelen in onderlinge samenhang kunnen bijdragen aan waterveiligheid.

Praktische toepasbaarheid

De meest in het oog springende conclusie uit het syntheserapport is het vertrouwen

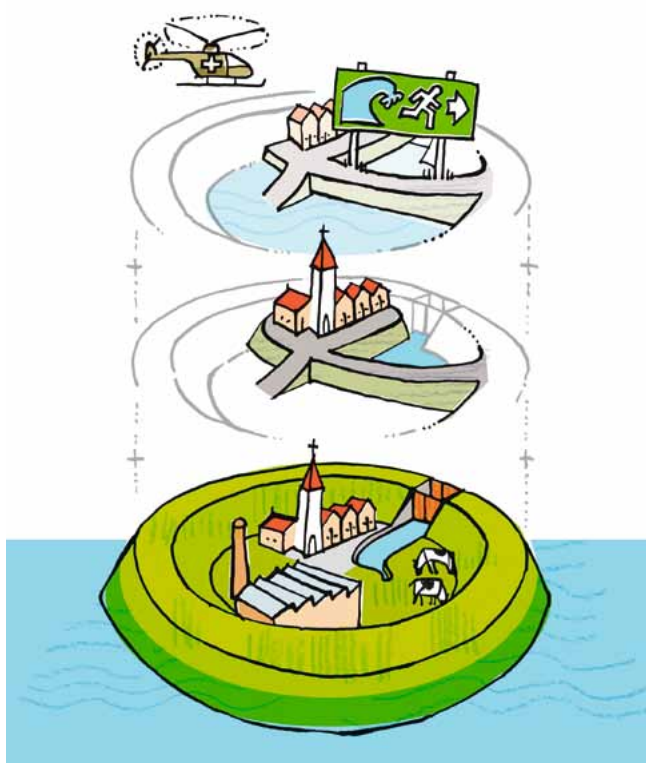
dat de regio's hebben gekregen in de praktische toepasbaarheid van het concept meerlaagsveiligheid. Deze aanpak met aandacht voor zowel preventie, ruimtelijke inrichting, als rampenbeheersing, blijkt een goede manier om alle mogelijke maatregelen voor het verminderen van overstromingsrisico's in beeld te brengen, te vergelijken en te beoordelen. Daarnaast heeft de uitvoering van de pilots zowel de communicatie en samenwerking tussen de betrokken partijen, als de bewustwording en het draagvlak op regionaal niveau vergroot.

Slotbijeenkomst

Het conceptrapport is op woensdag 5 oktober jl. gepresenteerd en besproken in een afrondende bijeenkomst van de Gebiedspilots Waterveiligheid. Meer dan zestig betrokkenen reageerden tijdens de bijeenkomst op de belangrijkste bevindingen en aanbevelingen uit het conceptrapport. Het syntheserapport over de gebiedspilots is door de Staatssecretaris aangeboden aan de Tweede Kamer. Het is te vinden op <http://www.deltacommissaris.nl/organisatie/deelprogrammas/veiligheid/>

Hoe verder?

Binnen de zes gebiedsgerichte deelprogramma's van het Deltaprogramma wordt gezocht naar mogelijke strategieën om de waterveiligheid te vergroten. De benadering van meerlaagsveiligheid wordt hierin verder uitgewerkt.

Toekomstperspectieven voor zoet water

Deltaprogramma | Zoetwater

Het Deltaprogramma Zoetwater heeft vier Toekomstperspectieven ontwikkeld: langetermijnvisies op wenselijke situaties voor zoet water in 2050.

Deze Toekomstperspectieven vormen input voor een brede bestuurlijke discussie over zoet water, gericht op het oplossen van knelpunten en het verzilveren van kansen.

Toekomstperspectieven

De Toekomstperspectieven bieden ieder vanuit een eigen aantrekkingskracht nieuwe invalshoeken voor strategieën en handelingsopties. Het Bestuurlijk Platform Zoetwater (BPZ) heeft geconcludeerd dat de bandbreedte goed is en dat de Toekomstperspectieven bruikbaar zijn om er mogelijke doelen voor zoet water uit af te leiden. Doelen die inspireren, mobiliseren en sturing geven aan overheid en watergebruikers, zowel op het gebied van wateraanbod als watervraag.

Op verzoek van het BPZ werkt het Deltaprogramma Zoetwater de mogelijke doelen concreter uit in dialoog met regio's en gebruiksfuncties. Daarnaast worden bestuurlijke dilemma's in beeld gebracht. Het resultaat zal te lezen zijn in de Bestuurlijke Rapportage die begin april in het bestuurlijk platform wordt besproken.

In de vervolgfase van het Deltaprogramma worden strategieën en Toekomstperspectieven voor Zoetwater bij elkaar gebracht. Daarbij kunnen elementen uit de verschillende toekomsten bij elkaar 'geshopt' worden.

De verschillende Toekomstperspectieven zijn :

Robuuste onafhankelijke watersystemen

In deze toekomst nemen we de regie over onze directe omgeving zelf in handen. Om weer grip te krijgen in een steeds complexere maatschappij, keren we terug naar kleinschaligheid: problemen en oplossingen zijn overzichtelijk en tastbaar, we kunnen zelf ingrijpen. Dit past goed bij trends als zelforganisatie en hernieuwde hang naar een herkenbare eigen identiteit.

Water en de wereld in balans

In deze toekomst pakken we duurzaamheid gezamenlijk en integraal op. We zoeken de samenwerking over grenzen heen, ook bijvoorbeeld tussen markt, overheid en ngo's. Belangrijke trends voor deze toekomst zijn de maatschappelijke betrokkenheid van burgers en bedrijven, de wil tot verduurzaming en coproducties; ontwikkelingen die stuk voor stuk toenemen.

Een veilige en verzorgde delta

In deze toekomst is alles goed geregeld. We hebben en houden de boel in Nederland goed op orde, desnoods met sterke hand. De overheid zorgt voor de basisvoorwaarden: veiligheid, stabiliteit, zekerheid.

Water als een bron voor groei

Dit is de toekomst van kansen, ambities en groei van mensen, bedrijven en de samenleving als geheel. Ondernemerschap is de houding die bij deze wereld past. Trends waarop deze toekomst is gebaseerd zijn onder andere de toenemende zelfstandigheid en individualiteit, de terugtrekkende overheid en een steeds globalere oriëntatie van mensen en bedrijven.

Voor nadere informatie mail Monique Berendsen:

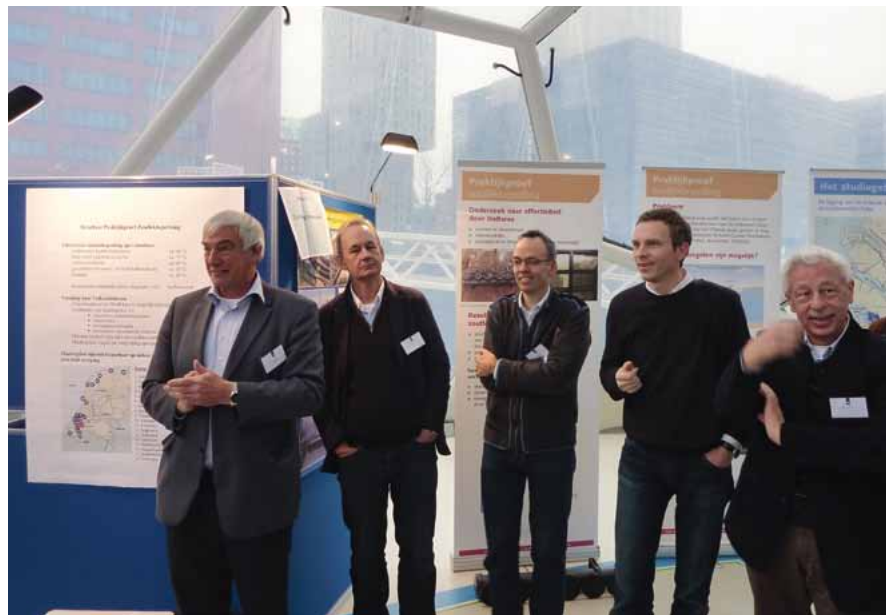
Monique.berendsen@minienm.nl

Onderzoek innovatieve zoutlekbeperking Volkeraksluizen succesvol

Eerst het zoet, dan het zout...

Deltaprogramma | Zuidwestelijke Delta

In het Drijvend Paviljoen in Rotterdam vond op 8 december 2011 een seminar plaats over de beperking van zoutintringing. Hans van Pagee, senior adviseur en projectleider Rijkswaterstaat-Waterdienst, presenteerde aan zo'n 75 belangstellende vakgenoten de resultaten van de zoutlekproef voor de Volkeraksluizen. De conclusie? "Met een combinatie van maatregelen is het mogelijk het lekken van water uit een eventueel zout Volkerak-Zoommeer naar het zoete Haringvliet/Hollandsch Diep tot het vereiste minimum te beperken," aldus Van Pagee. De resultaten van deze proef zijn ook interessant voor andere locaties in Nederland waar het van belang is zoutintringing te beperken. Ook is er belangstelling voor het toepassen van deze technieken in andere delta's, zoals de Mekong in Vietnam.

Hans van Pagee (links) Rijkswaterstaat Waterdienst, presenteert de veelbelovende resultaten van de zoutlekproef voor de Volkeraksluizen in het Drijvend Paviljoen in Rotterdam.

Het Volkerak-Zoommeer, een zoet (rand) meer in de Zuidwestelijke Delta, heeft al tijden last van blauwalg. Om dit probleem terug te dringen is het plan ontstaan het water zout te maken. Een belangrijke voorwaarde is wel het zoutlek naar het zoete Haringvliet/Hollandsch Diep dat ontstaat bij het schutten van de schepen in de Volkeraksluizen zo veel mogelijk te beperken. Dat is belangrijk, want het Haringvliet/Hollandsch Diep is de zoetwatervoorraad voor Zuidwest-Nederland en onmisbaar voor de landbouw, industrie en drinkwaterbedrijven.

Combinatie van maatregelen

"We hebben verschillende innovatieve maatregelen voorgesteld om dit zoutlek zoveel mogelijk te beperken," vertelt Van Pagee. "Het begint bij de plaatsing van een vernieuwd luchtbellenscherm met luchtinjectoren en drukverdelers, op de bodem. Zout water is namelijk zwaarder dan zoet en dringt langs de bodem door in het zoete water. Daarnaast worden een

zoetwaterscherm bij de zoute kolktoegang en (beweegbare) drempels aan de zoete zijde toegevoegd. Via een lekkende ebeur kan de kolk doorgespoeld worden met zoet water. Zo wordt het water in de sluis wat zoeter, wat helpt om het zoutlek tegen te houden. Tot slot helpt een zoutafvangconstructie om het laatste restje teveel aan zout water af te voeren."

Voldoende bescherming

Deltares heeft een aantal van deze maatregelen getest in de Stevinsluizen, het sluizencomplex in de Afsluitdijk bij Den Oever. "Met behulp van een rekenmodel zijn we in staat de resultaten te vertalen naar de Volkeraksluizen," legt Van Pagee uit. "Die blijken positief. Door alle maatregelen blijft het zoutlek beperkt tot de maximale 20 kg/s. Dat betekent dat de chlorideconcentratie in het zoete Haringvliet en Hollandsch Diep laag genoeg blijft voor inname van zoet water. Kortom, het Haringvliet/Hollandsch Diep wordt zo

voldoende beschermd tegen het weglekken van zout water uit het Volkerak-Zoommeer. Bovendien vormt de zoet-zoutscheiding geen belemmering voor de scheepvaart, noch voor de ecologie in het gebied."

RWS-prijs

Jaarlijks wordt de Rijkswaterstaat-award toegekend aan opdrachtnemers die een bijzondere prestatie hebben geleverd. Deltares en ingenieursbureau DHV, dat de praktische inpassing in de sluizen heeft ontworpen, ontvingen onlangs de RWS-Award 2011 Kennis voor hun ontwerpstudie en praktijkproef voor de zoutlekbeperking van de Volkeraksluizen.

Instrumenten voor zoet water

Deltaprogramma | Zoetwater

Het Deltaprogramma Zoetwater werkt aan mogelijke strategieën. Deze bestaan uit beleidskeuzes die richting geven aan de inzet van maatregelen en instrumenten. Deskundigen hebben in opdracht van het programmateam, de relevante instrumenten op hun vakgebied beschreven en hun visie gegeven op de zoetwateropgave voor Nederland. Het gaat daarbij om juridische, communicatieve en economische instrumenten.

Conclusies en vervolg

Een belangrijke conclusie is dat Nederland beschikt over een breed scala aan instrumenten. In de praktijk is vrijwel altijd sprake van

een mix van instrumenten die elkaar beïnvloeden. Verder is gebleken dat er voorafgaand aan de keuze van strategieën en instrumenten, een aantal politiek-bestuurlijke keuzes gemaakt moeten worden. Bijvoorbeeld: in hoeverre moet zoetwatervoorziening een publieke taak blijven? En: moeten we vasthouden aan de huidige waterverdeling of moet het beschikbare water opnieuw worden verdeeld? Een derde keuze is de vraag hoe de zoetwatervoorziening moet worden gefinancierd. Tot slot: kan de sturing van de zoetwatervoorziening het best centraal of regionaal plaatsvinden?

In de komende maanden maakt het Deltaprogramma Zoetwater de voor- en nadelen van deze keuzes inzichtelijk en worden de instrumenten gekoppeld aan de strategieën. Daarnaast zal een onderzoek plaatsvinden naar instrumenten op het gebied van ruimtelijke ordening.

Meer lezen?

Ga naar

<https://deltaprogramma.pleio.nl/pg/blog/read/1080562/instrumenten-voor-zoetwater>

Laat u inspireren!

Voorbeeldboek: De delta werkt

Deltaprogramma | Zuidwestelijke Delta

De Zuidwestelijke Delta verandert. De dynamiek van het water krijgt meer ruimte en dat kan een impuls opleveren voor het economisch gebruik en voor de natuur. Veel ondernemers in de Zuidwestelijke Delta maken al slim gebruik van de veranderingen. Voor anderen liggen hier nog kansen. Ter inspiratie is het bijzondere voorbeeldboek *De delta werkt* ontwikkeld.

De Stuurgroep Zuidwestelijke Delta wil zowel overheden als ondernemers inspireren en stimuleren om over de grenzen van eigen beleid en onderneming heen te kijken en te werken aan gedeelde oplossingen. Bij het benaderen van nieuwe ondernemers kan 'De delta werkt' dienen als belangrijke inspiratiebron. Het is een prachtige brochure waarin ondernemers die de veranderingen van de Zuidwestelijke Delta optimaal benutten, aan het woord komen. Hun projecten getuigen van lef en een open blik, op uiteenlopende werkgebieden: van (vaar)recreatie, (schelpdier)visserij en aquacultuur tot zoetwa-

tervoorziening, deltatechnologie, energie en havens. De rode draad is innovatief, slim samenwerken, bereidheid tot compromissen en gericht op verduurzaming.

Interesse?

Bent u benieuwd naar de verhalen van deze trotse ondernemers?

Op www.delta-programma-zuidwestelijkedelta.nl

vindt u een digitale versie van *De delta werkt*. Wilt u een potentiële initiatiefnemer, ondernemer of andere geïnteresseerde in uw omgeving op de mogelijkheden van de Zuidwestelijke Delta wijzen, dan kunt u ook een exemplaar van het boek opvragen (bel 0118-622551). Zo helpt u mee de gebiedsontwikkelingen in de Zuidwestelijke Delta voortdurend te stimuleren.

De delta werkt staat vol inspirerende verhalen van ondernemers die slim gebruik maken van de veranderende Zuidwestelijke Delta.

Gebiedsontwikkeling: vandaag al rekening houden met de lange termijn

Deltaprogramma | Rivieren

In het rivierengebied spelen op dit moment verschillende gebiedsontwikkelingsprojecten. Partijen in zo'n project willen graag rekening houden met de langetermijnopgave waar het Deltaprogramma voor staat. Maar, hoe doe je dat? In november hebben de stuurgroepen Delta Rijn en Delta Maas de 'Handreiking langetermijnbijdrage' vastgesteld. Met deze handreiking kunnen initiatiefnemers nu al rekening houden met de langetermijnopgave (2100) voor het rivierengebied, vooruitlopend op de definitieve langetermijnstrategie, die pas in 2014 bekend is. Zo wordt korte termijn lopende gebiedsontwikkeling alvast verbonden aan lange termijn.

De handreiking bevat zeven thema's die voor het Deltaprogramma Rivieren van belang zijn: hoogwaterveiligheid, zoetwatervoorziening (de kernopgaven), scheepvaart, natuur en ruimtelijk-economische ontwikkeling (de ambities), duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit (twee integrerende thema's). Met behulp van vragen en aandachtspunten kunnen initiatiefnemers een bijdrage aan de langetermijnopgave van het Deltaprogramma Rivieren signaleren en optimali-

seren. De handreiking werkt daarmee ook als een stimulans om gebiedsontwikkelingsprojecten zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de langetermijnopgave. Wellicht is deze handreiking ook inspirerend voor andere deelprogramma's die op de korte termijninitiatieven willen aansluiten? Op basis van voortschrijdend inzicht wordt de handreiking jaarlijks aangepast.

Afgestemd

De handreiking is in een vroeg stadium afgestemd met de vergelijkingsystematiek van het Deltaprogramma. De vergelijkings-systematiek biedt de mogelijkheid om strategieën die opgeleverd worden door de verschillende deelprogramma's van het Deltaprogramma te vergelijken. De systematiek levert de informatie om afwegingen te maken en ondersteunt de besluitvorming. Omdat de handreiking een andere invalshoek kiest, heeft de handreiking als zelfstandig instrument meerwaarde. Waar de vergelijkingsystematiek zich richt op strategieën, richt de handreiking zich op (gebiedsontwikkelings)initiatieven en hun bijdrage aan de langetermijnopgaven voor waterveiligheid, zoetwatervoorzie-

ning en ruimtelijke ambities van het Deltaprogramma.

Overheden hebben ieder een eigen en formele positie bij de ontwikkeling van initiatieven, bepaald door bestaande beleidskaders, zoals de Beleidslijn grote rivieren en de Watertoets, financiering (MIRT) en de betreffende wet- en regelgeving. Het Deltaprogramma Rivieren stelt de handreiking beschikbaar voor initiatiefnemers en kan de prioritaire gebiedsontwikkelingsprojecten faciliteren op basis van de beste inzichten rond de kernopgaven hoogwaterveiligheid en zoetwatervoorziening. Het Deltaprogramma doet dit op inhoud voor de lange termijn en op nationale schaal.

In 2012 wil het Deltaprogramma Rivieren de handreiking gebruiken bij de volgende prioritaire gebiedsontwikkelingsprojecten: WaalWeelde, Ooijen-Wanssum, Ravenstein, IJsselsprong en de Maasplassen. Initiatiefnemers kunnen de handreiking invullen. Zij kunnen daarvoor de hulp van Deltaprogramma Rivieren inroepen. Andere initiatiefnemers kunnen de handreiking zelfstandig gebruiken.

Dag van de mogelijke strategieën

Deltaprogramma | Rijnmond-Drechtsteden

Midden in het productieproces van de 'mogelijke strategieën' organiseerde het projectteam Rijnmond-Drechtsteden op dinsdag 16 januari een dag met haar omgevingspartijen. Doel was om alle betrokkenen bij te praten en vooral om samen aan de slag te gaan met de vijf zoekrichtingen voor mogelijke strategieën (oplossingen), die het deelprogramma samen met de deelprogramma's Zuidwestelijke Delta en Rivieren had voorbereid.

Ruim zestig afgevaardigden van de provincie, gemeenten, belangenorganisaties, bedrijven en kennisinstellingen, en leden van de maatschappelijke adviesgroep en reflectiegroep van het deelprogramma bogen zich over de strategieën. Er ontstond een levendige en nuttige uitwisseling van opmerkingen en ideeën die het projectteam zal meenemen in de verdere uitwerking. Op 8 maart bespreekt de Stuurgroep van het deelprogramma (onder voorzitterschap van de Rotterdamse burgemeester Aboutaleb)

de mogelijke strategieën met de bestuurders van alle betrokken regio's.

De documenten die voor deze dag zijn gebruikt - onder meer de toekomstscenario's voor de regio Rijnmond-Drechtsteden op basis van klimaatverwachtingen en sociaaleconomische ontwikkelingen - en een verslag van de dag kunt u zien op <https://deltaprogramma.pleio.nl> onder het kopje Rijnmond-Drechtsteden.

IJsselMeerdag opstap naar bestuurlijke conferentie

Deltaprogramma | IJsselmeergebied

“De vorige eeuw was een eeuw van oorlog en vrede. De grote opdracht voor de jonge mensen van deze eeuw is echter, hoe we rond 2050 negen miljard mensen kunnen voeden, en hun veiligheid en een redelijk bestaan kunnen bieden.” Met deze woorden zette gastspreker Jan Terlouw de toon voor de IJsselMeerdag, die het Deltaprogramma IJsselmeergebied (DPIJ) 9 december 2011 organiseerde in het Dominicanenklooster in Zwolle.

De aanwezigheid van Jan Terlouw had vlak daarvoor programmadirecteur Hetty Klavers tot de volgende uitspraak gebracht: “Hier staat een trots en gelukkig mens. Trots omdat we vandaag weer een nieuw hoofdstuk schrijven in het boek van het IJsselmeergebied. En gelukkig omdat Jan Terlouw zojuist zijn handtekening zette in mijn *Oosterschelde windkracht 10*, dat ik als kind kapot gelezen heb.”

Verrijking en verdieping

Het Deltaprogramma IJsselmeergebied ontwikkelde vorig jaar in de eerste fase een lichting strategieën. Voor de huidige fase is deze lichting tijdens de IJsselMeerdag verrijkt en verdiept door de inbreng van de

deelnemers. Ook heeft het Regionaal Overlegorgaan IJsselmeergebied (de klankbordgroep van maatschappelijke organisaties) een eerste aanzet gemaakt voor zijn sociaaleconomische visie op het gebied. De afsluitende plenaire vragenronde leverde een aantal opmerkingen op die duidelijk maakten dat het Deltaprogramma IJsselmeergebied op een goede manier zijn werk doet. Zo sprak een deelnemer uit Urk zijn waardering erover uit “dat de gemeente goed wordt meegenomen in het proces”. Hetty Klavers sloot de dag af met de toezegging dat de deelnemers over ongeveer een jaar – in de volgende fase van het Deltaprogramma – weer een grote IJsselMeerdag tegemoet kunnen zien.

Bestuurlijke conferentie

De IJsselMeerdag en de producten die er uit voortkomen, stonden in het teken van de bestuurlijke conferentie van fase 2. Het Deltaprogramma IJsselmeergebied organiseert deze op 15 februari 2012. De conferentie kent drie hoofdonderwerpen: de verrijkte strategieën, de contouren van het advies in 2014 inclusief de route ernaar toe en tot slot wat het IJsselmeergebied meegeeft voor het Deltaprogramma 2013.

Belangstelling voor de IJsselMeerdag in het Dominicanenklooster in Zwolle

FOTO Paul Hilkens

Zie verder

<https://deltaprogramma.pleio.nl/pg/file/read/1641762/verslag-ijsselmeerdag-9-december-2011pdf>

Kansenanalyse: twee vliegen in één klap

Deltaprogramma | Rijnmond-Drechtsteden

Het Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden is gestart met de uitvoering van een kansenanalyse. Dit initiatief komt voort uit de gehouden werkateliers, waar de deelnemers constateerden dat we niet alleen naar de wateropgave moeten kijken, maar ook moeten zoeken naar kansen. De bedoeling van de kansenanalyse is om slimme en innovatieve combinaties op het spoor te komen tussen de ruimtelijke plannen of projecten en denkbare maatregelen of projecten voor waterveiligheid en zoetwatervoorziening. Zulke combinaties

moeten leiden tot kwalitatief betere plannen, kostenbesparing én snellere realisatie.

Bij de kansenanalyse wordt gebruik gemaakt van ideeën en voorstellen van het bedrijfsleven, regionale overheden, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen. Er zijn vijf prioritaire thema's: energietransitie, bereikbaarheid, wonen, natuur en recreatie en economische ontwikkeling. Het deelprogramma gaat de resultaten van de kansenanalyse gebruiken bij de formulering van 'kansrijke strategieën'.

FOTO Theo Bos

Inzending Rijn-Maasdelta op Architectuur Biënnale

Making business as Usual as Attractive and as Adaptive as Possible. Dat is het thema van de inzending 'Rijn-Maasdelta' van de deelprogramma's Rijnmond-Drechtsteden, Zuidwestelijk Delta en Rivieren voor de Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam in april 2012.

“Voor de Biënnale bekijken we hoe we de huidige strategie voor waterveiligheid (kustlijnverkorting, verhogen van dijken en rivierverruimingen) kunnen inzetten om de waterveiligheidsproblemen op te lossen en tegelijkertijd het gebied zo aantrekkelijk en adaptief mogelijk te maken,” vertelt Pieter de Greef van het deelprogramma Rijnmond-Drechtsteden. Hij leidt het project samen met Paul Gerretsen, namens het ministerie van Infrastructuur en Milieu.

Voor de inzending werken vijf bureaus voor

vijf gebieden ontwerpen uit: voor het verstedelijkte deel van de zuidelijke band van Dijkkring 14; Alblasserwaard en Vijfherenlanden; Werkendam en omstreken; Haringvliet en Hollands Diep, Tiel/WaalWeelde-Midden. Deze gebieden zijn geselecteerd op basis van de probleem-analyse. Hier zullen naar verwachting de problemen en dus de ontwerpogaven het grootst zijn. De ontwerp bureaus werken intensief samen met gebiedsspecialisten van onder andere gemeenten, kennisinstellingen en met de verschillende deelprogramma's.

Kans en risico

“De inzending voor de biënnale is een kans om onze omgeving te laten zien dat we ook vanuit een ruimtelijk perspectief aan onze opgave voor waterveiligheid werken,” zegt De Greef. “Er zit ook een risico aan deze inzending, namelijk dat mensen denken dat

de huidige strategie dé oplossing is voor de hoogwaterproblematiek in de Rijn-Maasdelta en dat de vijf uitgewerkte voorbeelden dé oplossingen zijn die we kiezen. Dat is niet het geval. Daarom is het belangrijk dat we onze inzending presenteren als 'ideeënmachine' en niet als 'bestuurlijk reeds beklonken project'.”

Werk met werk

De komende jaren onderzoeken de deelprogramma's mogelijke, kansrijke en uiteindelijk voorkeurstrategieën (oplossingen) voor waterveiligheid. De Greef verwacht dat het doordenken van de kansen en mogelijkheden van de huidige strategie in het kader van de biënnale ook informatie oplevert over hoe lang het huidige systeem met de huidige strategie houdbaar is. “Zo kunnen we werk met werk maken.”

Hoe kunnen we besluiten borgen?

Deltaprogramma | Rivieren

Als je voor de lange termijn (2100) maatregelen wilt nemen om de veiligheid tegen overstromen te waarborgen, loop je al snel tegen het volgende dilemma aan. Moet je alle ruimte die mogelijk nodig is voor de lange termijn, nu al helemaal planologisch vastleggen, ten koste van flexibiliteit en wellicht ook draagvlak? Of moet je dit juist zo lang mogelijk uitstellen. En dus flexibel blijven, ten gunste van een groot draagvlak bij bestuurslagen, maar met de onzekerheid of de gewenste maatregelen ook op tijd gerealiseerd worden?

Deze vraag is in 2011 onderzocht door het deltaprogramma Rivieren. In de stuurgroepvergaderingen van Delta-Rijn en Delta-Maas is het resultaat voorgelegd. Er zijn conclusies getrokken die zullen worden meegenomen in het werkproces van Deltaprogramma Rivieren.

Conclusies zijn:

- a) De overheden in een regio bereiden gezamenlijk een voorstel voor, waaruit blijkt hoe de wateropgaven in de toekomst vervuld kunnen worden. Dit wordt vertaald in een strategie (op systeem- en riviertakniveau) met bijbehorende maatregelen en benodigde ruimte. De gezamenlijke partners binnen het Deltaprogramma creëren hiervoor het draagvlak.
- b) Uit het resultaat van Deltaprogramma Rivieren komt naar voren welke ruimte in de toekomst mogelijk nodig is voor maatregelen. Dit eindresultaat moet geborgd worden. Bestuurlijke keuzes binnen het Deltaprogramma bepalen waar en in welke omvang.
- c) Het Rijk heeft geschikte instrumenten voorhanden om de resultaten op het niveau van het gehele rivierengebied te borgen.
- d) Wellicht is, naast de inzet van deze

instrumenten, de inzet van regionale (decentrale) instrumenten ook geschikt of gewenst. Dit moet de komende tijd blijken. Deltaprogramma Rivieren heeft een overzicht beschikbaar van mogelijke instrumenten en hun kenmerken.

- e) Wat betreft de inzet van instrumenten geldt dat een aantal aspecten nadere aandacht verdient. Het betreft hier onder meer de frequentie van herijken, het omgaan met en het invullen van flexibiliteit, en de formele reactiemogelijkheid vóórdat afronding plaatsvindt in de vorm van een besluit.
- f) Waar het gaat om de daadwerkelijke realisering van een maatregel, ligt in beginsel de inzet van een decentraal instrument voor de hand.

Op het niveau van het Deltaprogramma als geheel speelt de vraag over borging ook, bijvoorbeeld bij de deltabeslissingen (Zie ook p. 4 in deze DeltaNieuws).

Urker wethouder Post jr. en ondernemer De Vries:

‘Deze uitdaging gaan we niet uit de weg’

Deltaprogramma | IJsselmeergebied

“We mogen onze ogen niet sluiten voor de werkelijkheid,” zegt de Urker wethouder Gerrit Post jr. (van Hart voor Urk). “Het waterpeil van de Waddenzee is vanaf 1980 tien tot veertien centimeter gestegen. Op die ontwikkeling moeten we reageren. In de eerste plaats vanwege de veiligheidsaspecten en dan moeten we niet alleen kijken naar de problemen, maar ook naar de kansen.”

Post jr. kijkt met plezier terug op het gebiedsatelier in Urk. Daar is veel van geleerd. Over de werkwijze van het Deltaprogramma IJsselmeergebied zegt Post jr.: “We zijn blij dat we vroeg bij dit project betrokken zijn.” André de Vries van de Bedrijvenkring Urk, beaamt dit: “Nu kunnen we wel vanaf het begin meepraten. De ontwikkelingen in het IJsselmeergebied leven hier enorm.”

Post jr.: “De overheid realiseert zich de impact van de waterstijging op het gebied. We worden serieus genomen, dat merk je.”

De Vries vindt het goed om meer dan dertig jaar vooruit te denken. Post jr. ziet kansen in het behoud van wat er is, en dat uitbreiden: “Om het stijgende waterpeil op te vangen is wellicht een nieuwe buitendijkse havenvoorziening nodig. Dat biedt enorme kansen voor de bedrijvigheid van Urk.” De Vries vult aan: “Je ziet een verschuiving van werk naar recreatie. Nu hebben we de optimale mix voor het huidige havengebied. Wat mij betreft ligt de toekomst in de maritieme sector. Daar ligt onze ervaring. Daarom: hoe eerder die buitendijkse haven, hoe beter.”

Rijk verleden

Wethouder Post jr. geeft aan dat de kernwaarden en het aanzicht van Urk van groot belang zijn. “We zijn een cultuurhistorisch dorp met een rijk verleden. We bestaan meer dan duizend jaar. Wij zitten niet te wachten op oplossingen waardoor Urk haar identiteit verliest. Daar letten we dus goed op.” Het Deltaprogramma

Ondernemer André de Vries (l) en wethouder Gerrit Post jr. uit Urk zijn blij vroeg bij het Deltaprogramma IJsselmeergebied betrokken te zijn.

IJsselmeergebied is volgens hem voor iedereen van belang. Post jr.: “Wij krijgen Urk in bruikleen voor het nageslacht. Ook al maken wij het straks zelf niet mee, we moeten er goed voor zorgen en de veiligheid van onze burgers waarborgen. Deze uitdaging gaan wij niet uit de weg.”

Versnellingsdagen geven input voor Nationale Visie Kust

Deltaprogramma | Kust

Het Deltaprogramma Kust werkt aan een Nationale Visie Kust (NVK) voor een integrale aanpak van een veilige, mooie en economisch sterke kust voor nu en in de toekomst. In de afgelopen maanden zijn daarvoor de resultaten geoogst van onderzoeken naar onder meer de veiligheidsopgaven voor de komende decennia. Daarnaast zijn (concept) provinciale kustvisies en –agenda’s opgeleverd met daarin de ruimtelijke en economische opgaven. Met deze resultaten is een stap gezet naar de concretisering van doelen en ambities voor de kust.

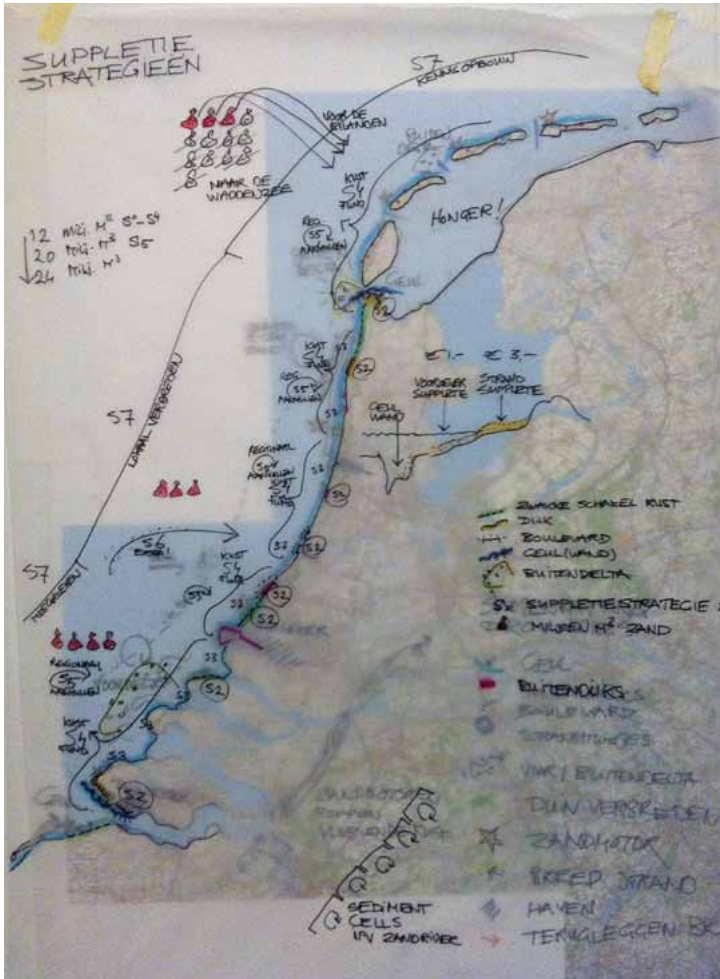
In december 2011 en januari 2012 zijn in het kader van de NVK ‘versnellingsdagen’ georganiseerd, zie <https://deltaprogramma.pleio.nl/pg/groups/69896/kust>. Met een expertgroep van onderzoekers en vertegenwoordigers van Rijk (swaterstaat), provincies, waterschappen en gemeenten is in drie dagen een vertaling gemaakt van de beschikbare kennis en informatie over de Nederlandse kust, de onderzoeken en visies naar bouwstenen voor de Nationale Visie Kust.

Belangrijke constatering

De groep kwam tot enkele belangrijke

constateringen: De kust kent de komende decennia met de gehanteerde beschermingsniveaus nauwelijks zwakke plekken. Belangrijke voorwaarde is dan wel dat er voldoende jaarlijks onderhoud met zand(suppleties) plaatsvindt. De strategie ‘zacht waar het kan, hard waar het moet’ tekent zich af als een houdbaar principe voor een duurzame, klimaatbestendige kust tot 2100.

In het onderzoek *Alternatieve Lange termijn Suppletie strategieën* worden verschillende strategieën voor zand ontwikkeld op basis van doelen, effecten en bijbehorende

Een op de versnellingsdagen gemaakte schets van mogelijke suppletie strategieën langs de Nederlandse kust.

Nationale Visie Kust

Deltaprogramma Kust is in 2011 gestart met de ontwikkeling van de Nationale Visie Kust, die in het eerste kwartaal van 2013 klaar moet zijn. De Nationale Visie Kust is een gezamenlijke langetermijnvisie hoe we onze kust beschermen tegen de zee en hoe we tegelijkertijd de ruimtelijke en economische ontwikkeling en kwaliteiten van de kuststreek versterken. Een veilige, economisch sterke en mooie kust is het doel. De inzet van het Deltaprogramma Kust is een integrale aanpak van deze opgaven en nieuwe, slimme manieren van samenwerking tussen overheden, markt en de stakeholders.

Stapsgewijs werken we toe naar een gezamenlijke visie. Nadat we de hoofdlijnen en de belangrijkste thema's in september 2011 hebben vastgesteld, werken we nu aan de 40% versie van de Nationale Visie Kust. Onder meer door versnellingsdagen te organiseren om de beschikbare kennis en informatie over de Nederlandse kust te vertalen naar bouwstenen voor die Nationale Visie Kust.

Op 26 en 31 januari 2012 is de lijn van de Nationale Visie Kust besproken met de regionale partners en de maatschappelijke organisaties en **op 13 februari is er een bijeenkomst voor kustgemeenten. 7 Maart 2012 wordt de 40% versie van de Nationale Visie Kust aangeboden aan de stuurgroep Deltaprogramma Kust.** We voorzien voor de tweede week van april een gezamenlijke bestuurlijke conferentie met Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta en Wadden.

volumes zand. Deze mogelijke strategieën richten zich op een duurzaam veilige kust en bieden in sommige gevallen ook oplossingen voor andere functies. Voorbeelden hiervan zijn de biodiversiteit, natuurbehoud en strandbreedte voor recreatie. Dit komt zowel de veiligheid als aantrekkelijkheid en de vitaliteit van de kust ten goede. Bovendien sluiten sommige strategieën goed aan op de wensen uit provinciale visies.

Uit onderzoeken komt ook naar voren dat de komende decennia, na de uitvoering van de huidige (geplande) werken, weinig grote ingrepen in (ver)harde weringen te verwachten zijn. Tegelijkertijd is het van

belang te werken aan de identiteit van de badplaatsen en de diversiteit van de Nederlandse kust. Veel badplaatsen zijn nu bezig met herstructurering, zoals het opknappen van naoorlogse woonwijken. Er moeten slimme oplossingen bedacht worden om ruimtelijke en economische opgaven te bekostigen. Daarom wordt er hard gewerkt om expertise en kennis over versterking van het economisch potentieel van de kust bijeen te brengen. Bovendien wordt er gewerkt aan slimme ideeën waarbij verdiensten uit de ene ontwikkeling kunnen worden ingezet om een andere te bekostigen (verdienmodellen). Dat gebeurt onder meer om multifunctioneel gebruik van weringen te kunnen bekostigen.

Gemeenschappelijke taal

Wat hebben de versnellingsdagen verder opgeleverd? Duidelijk werd dat zich binnen het deelprogramma steeds meer een gemeenschappelijke taal ontwikkelt. En dat met de afronding van de provinciale visies de knelpunten en opgaven in de ontwikkeling van de kust duidelijk zijn. Nu is het zaak in de ontwikkeling van de Nationale Visie Kust ver vooruit te gaan kijken naar de kust van de toekomst.

Oogstdag: kennis delen met publiek

Deltaprogramma | Waddengebied

Woensdag 18 januari organiseerde het Deltaprogramma Waddengebied de eerste 'oogstdag'. De eerste onderzoeksresultaten van het programma werden gedeeld met een breed publiek. Tegelijk werd volop gediscussieerd over de veiligheidsopgaven en mogelijke oplossingen.

Creatieve ideeën genereren

De opkomst was hoog, met bijna 170 belangstellenden. Naast overheden, stakeholders en bedrijfsleven waren er ook geïnteresseerde burgers. Kees van Es, programmadirecteur van Deltaprogramma Waddengebied, en Jaap Verhulst, ministerie van EL&I en gedelegeerd opdrachtgever voor dit deelprogramma, riepen in hun toelichting op de voortgang van het

programma op tot vrijdenken en het verbinden van de veiligheidsopgaven met de agenda's in het gebied. Het Deltaprogramma Waddengebied wil in dit stadium van zoeken naar innovatieve oplossingen graag input van alle partijen, aldus Van Es. Over twee jaar moet een selectie kansrijke oplossingen liggen en moeten nieuwe concepten gezocht en onderzocht zijn. Verhulst voegde hieraan toe dat "kansrijke oplossingen haalbaar en betaalbaar moeten zijn, maar ook aansprekend. Ze hebben agenderende kracht en brengen oplossingen ook in operationeel opzicht dichterbij." De veiligheidsopgave is hoofdzaak, maar een essentieel tweede deel van het vraagstuk is het verbinden van veiligheid, natuur en andere opgaven in het

gebied terwijl het klimaat verandert. "Nieuwe oplossingen kunnen het maatschappelijk draagvlak vergroten door bijvoorbeeld natuurwaarden toe te voegen," aldus Verhulst. Hij riep daarom op niet alleen te wachten op veiligheidsnormen en geldzakken, maar vooral ook om creatieve ideeën te genereren.

In de paneldiscussie werd vooral aangegeven dat het Deltaprogramma kansen biedt voor het versterken van het unieke karakter van het Waddengebied.

Het hele verslag lezen? Ga naar Deltaweb <https://deltaprogramma.pleio.nl/pg/pages/view/1004692/impressie-oogstdag>

Deltaprogramma geeft Noord-Nederland structuur

Deltaprogramma | Waddengebied

Henk van 't Land nam op 31 december jl. afscheid als dijkgraaf van het waterschap Noorderzijlvest. Hij was vijftien jaar dijkgraaf, maar ook vicevoorzitter van de regionale stuurgroep van het Deltaprogramma Waddengebied en voorzitter van de regionale bijeenkomsten met gemeenten en maatschappelijke organisaties.

"Het Deltaprogramma is een uitgelezen kans om meer structuur aan te brengen in het Waddengebied," aldus Van 't Land. "Als dijkgraaf heb ik de afgelopen jaren veel zien veranderen in het Waddengebied. Door alle convenanten en initiatieven van de afgelopen jaren is er een wirwar aan afspraken en beleid ontstaan. Het Deltaprogramma voegt een aantal zaken samen en zorgt daarmee voor structuur."

Bijzondere mix

Als vicevoorzitter van de regionale stuurgroep zag Van 't Land dat Noord-Nederland volwaardig meedoet in het Delta-

programma; het Waddengebied is onderdeel geworden van een landelijke structuur. Het onderzoeksgebied is groter dan alleen de Waddenzee; het gaat over het hele noorden van het land. "Daarom is het opdrachtgeverschap van het ministerie EL&I ook zo interessant," legt Van 't Land uit. "We hebben dijken, eilanden, een waddenkust, een zandige kust, kwelders, estuaria en de Dollard. Dit is een heel bijzondere mix, waarin we veiligheid, natuur en economie willen combineren. Het gaat nu bijvoorbeeld niet meer over alleen de zandige kust of alleen de dijken, maar juist om het totale plaatje. Zo ontstaat een watergebiedsvisie met een grote impact voor de toekomst voor het dijkbeheer op de eilanden en de vaste wal en voor de Waddenzee zelf."

Stakeholders loyaal

De afgelopen twee jaren zijn er enkele regiobijeenkomsten geweest voor de gemeenten en maatschappelijke organisaties in het gebied. "Voorzitter zijn van deze

Oud-dijkgraaf Henk van 't Land: "Het Deltaprogramma zet Noord-Nederland volwaardig op de kaart."

groep is een waar genoegen,” zegt Van 't Land. “De opstelling van deze stakeholders is buitengewoon loyaal. In de beginfase, toen wijzelf nog heel erg zochten naar een goede invulling van onze opdracht, lieten de stakeholders weten het juist te waarderen om al vanaf deze fase betrokken te worden. Naarmate het Deltaprogramma concreter wordt, kun je met hen gericht van gedachten wisselen. Durf dilemma's aan hen voor te leggen, betrek hen bij de vragen waar je in het Deltaprogramma misschien mee worstelt.”

Nieuw ijkpunt

Vooruitblikkend denkt Van 't Land dat over drie jaar de watergebiedsvisie compleet moet zijn. “2014 zal een nieuw ijkpunt zijn, van waaruit we werken aan veiligheid, natuur en duurzame economie in het Waddengebied. Dit gebied moet dan duidelijkheid hebben over veiligheid, normen en een monitoringsprogramma. Maar voorop staat dat de gebiedsvisie voor alle betrokkenen bekend is, en dat het met waardering en respect voor iedereen tot stand is gekomen.”

Van 't Land heeft er alle vertrouwen in dat de koers van het Deltaprogramma Waddengebied na zijn afscheid ongewijzigd blijft. “Het Deltaprogramma is een gestructureerd platform, waar vaart in zit. De werkers in het Waddengebied geloven erin. Zij denken niet alleen, maar dóen ook. Dat is belangrijk, want er is nog een hoop te doen in het Waddengebied.”

Dit is de derde editie van DeltaNieuws, de nieuwsbrief van het Deltaprogramma. Wij willen u met DeltaNieuws op de hoogte houden van de relevante ontwikkelingen binnen het Deltaprogramma. Op weg naar

de volgende rapportage over het Deltaprogramma, DP2013, staan mogelijke strategieën voor de waterveiligheid en de zoetwatervoorziening centraal. Met DeltaNieuws kunt u de komende tijd de

ontwikkeling van de mogelijke strategieën in de deelprogramma's en de deltabeslissingen volgen. DeltaNieuws verschijnt elke twee maanden. De volgende Deltanieuws verschijnt rond 22 maart 2012.

Doel van het Deltaprogramma is om Nederland ook voor de volgende generaties te beschermen tegen hoog water en te zorgen voor voldoende zoet water. Het Deltaprogramma is een nationaal

programma. Rijksoverheid, provincies, gemeenten en waterschappen werken hierin samen met inbreng van de maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven.

Wilt u DeltaNieuws graag ontvangen of wilt u zich afmelden als abonnee? Laat ons dat dan weten en mail naar nieuwsbrief@deltacommissaris.nl

Agenda

Belangrijke data Deltaprogramma 2012

9 februari	OIM (Overleg Infrastructuur en Milieu) Themabijeenkomst
13 februari 2012	Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta Werkbezoek staatssecretaris Bleker. Plaats: Restaurant De Schelphoek in Serooskerke aan de Oosterschelde.
3 april 23 maart	Kennisconferentie Deltaprogramma Deltaprogramma IJsselmeergebied Bestuurlijke kerngroep XL (uitgebreid met alle dijkgraven en gedeputeerden)
5 april	Bestuurlijke conferentie Deltaprogramma Kust, Zuidwestelijke Delta en Wadden
12 april	Overleg OIM-Deltacommissaris
26 april	Stuurgroep Deltaprogramma
26 juni	NBO Nationaal Bestuurlijk Overleg
17 september	Prinsjesdag
3 oktober 2012	Deltaprogramma Rivieren Rivierendag
1 November	Deltacongres

Reageren?
Mail naar: nieuwsbrief@deltacommissaris.nl

Dit is een uitgave van het
Deltaprogramma
Postbus 90653 2509 LR Den Haag
www.rijksoverheid.nl/deltaprogramma of www.deltacommissaris.nl
Februari 2012